

Ю.О.Нестерчук, кандидат економічних наук, доцент. Уманський державний аграрний університет

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Викладені передумови та особливості розвитку інтегрованих структур в АПК. Запропоновані конкретні моделі інтеграційного об'єднання, що відрізняються між собою за ступенем інтеграції та конкретною методикою здійснення. Проаналізовані деякі проблеми їх формування та функціонування.

In this article we have an account specialty of development integration structure in agroindustrial complex. Suggest some models of integration connecting, which have some difference. Analyze some problems of forming and of function.

Реформи аграрного сектора більшості країн з перехідною економікою не дали, поки що, бажаних результатів. Зокрема, переважна більшість сільськогосподарських підприємств України продовжують працювати зі збитками, високий рівень їх заборгованості виключає можливість користування приватними кредитними ресурсами, тоді як бюджетне фінансування було практично припинене після реформування колективних господарств. Аналіз розвитку переробної промисловості доводить, що її потужності недовикористовуються і не відповідають обсягам виробництва сільськогосподарської продукції, асортимент продукції суттєво обмежений та не задовольняє ринковим вимогам, що стає на перешкоді налагодженню ефективних виробничо-ринкових зв'язків між галузями агропромислового комплексу.

Розрізненість інтересів взаємопов'язаних та взаємодіючих підприємств призвело до того, що АПК як єдиний комплекс, який характеризується стабільними та стійкими виробничо-економічними зв'язками, майже перестав існувати.

Останні роки характеризуються значними змінами у використанні продуктів сільського господарства. Прослідковується чітка тенденція до поступового скорочення частки сільськогосподарської продукції, що

надходить безпосередньо до споживача, та збільшення частки використаної для переробки. За таких умов координація та єдина спрямованість дій обох галузей АПК прямо впливає на формування кінцевих результатів їх діяльності. Назріло посилення інтеграційних зв'язків, що сприяють інтенсивному розвитку виробництва, ствердженню еквівалентності обміну на внутрігалузовому та міжгалузовому рівнях, підвищенню конкурентоспроможності та ефективності, створенню умов для фінансової стабільності підприємств.

Питання розвитку інтеграції та кооперації має майже сторічну історію. Найбільш глибоке наукове обґрунтування кооперації вперше у світі було дано українським економістом М.І. Туган-Барановським у його фундаментальній праці “Соціальні основи кооперації” (1916р.). В Україні накопичений достатній досвід розвитку сільськогосподарської кооперації та інтеграції з початку ХХ століття, який свідчить, що сільськогосподарська кооперація та агропромислова інтеграція сприяє ефективному веденню господарства [1, 2, 3]. Проте розвиток цих процесів залишається проблемним через невирішеність багатьох питань, пов'язаних із зміною форм власності в сільському господарстві, різноманітним організаційно-господарським структурам, зміною критеріїв об'єднання тощо.

Товаровиробники, що виробляють значні об'єми сільськогосподарської продукції, зацікавлені в її своєчасному збуті, а переробні підприємства – у створенні оптимальних сировинних зон з гарантією обсягів, асортименту та своєчасності надходження продукції для переробки. Високоєфективне виробництво продуктів переробки в аграрних формуваннях та їх об'єднаннях можливе за рахунок збільшення обсягів переробки завдяки горизонтальній інтеграції учасників постачання сировини, розширення переробної бази і переоснащення переробних заводів сучасними високопродуктивними енергозберігаючими технологічними лініями. А також за рахунок зниження собівартості сировини для переробки на основі застосування прогресивних технологій

виращування сільськогосподарських культур. Це потребує єдиного організуючого та регулюючого механізму при проходженні продукту усіма стадіями технологічного процесу.

Об'єктивною необхідністю стає становлення постійних зв'язків між сільгоспвиробниками та переробниками. Поглиблення цих зв'язків дає можливість взаємодіючим підприємствам спільно використовувати матеріальні та трудові ресурси, створювати спільні підрозділи та служби з виробництва продукції та обслуговування виробництва. Об'єктивним наслідком такої співпраці є взаємна економічна зацікавленість, відповідальність підприємств, пов'язаних між собою в процесі виробництва та переробки продукції, її зберігання і збуту, що послідовно призводить до їх організаційного об'єднання. Ефект, досягнутий за рахунок розширення масштабів виробництва, поєднання стадій єдиного технологічного процесу, є спонукальним мотивом об'єднання підприємств. В межах інтегрованого агропромислового формування створюються сприятливі умови для реалізації різноманітної конкурентоспроможної продукції. У спільній сфері діяльності досягається значна економія ресурсів, узгодженість дій, зростає прибуток від реалізації кінцевої продукції на продовольчому ринку. Це потребує організації єдиного управління всіма стадіями виробництва, тобто всіма господарюючими суб'єктами, задіяними у спільному процесі.

Визначаючи процес інтеграції як виробничо-економічні відносини, що виникають одночасно в результаті суспільного поділу праці та об'єднання усіх видів ресурсів, інтересів та зусиль, слід звернути увагу на збереження раніше створеної інфраструктури, подальше зміцнення та збільшення ефективності використання виробничого потенціалу. А отже потребують розвитку гнучкі та глибокі інтеграційні зв'язки сільськогосподарських товаровиробників з переробними, обслуговуючими підприємствами та іншими формуваннями на основі чітких принципів взаємовигідності.

Конкретні моделі інтеграційного об'єднання можуть передбачати такі варіанти:

- приєднання сільськогосподарських підприємств, що виробляють продукцію, до переробних підприємств;
- оренда (суборенда) сільськогосподарських угідь та техніки;
- організація спільного обробітку землі та виробництва сільгосппродукції через входження сільгосптоваровиробників та переробних підприємств до кооперативного об'єднання;
- банкрутство сільгоспорганізацій, що неефективно ведуть господарство, та продаж підприємств як майнових комплексів.

Всі ці варіанти відрізняються між собою за ступенем інтеграції та конкретною методикою здійснення, проте на практиці доводиться застосовувати елементи всіх варіантів. Гнучкі підходи дозволять найповніше врахувати інтереси сторін, що об'єднуються, та органів місцевої влади. За будь-якого варіанта створення інтеграційної схеми та залучення до неї сільськогосподарських товаровиробників дозволить створити замкнений цикл виробництва, акумулювати фінансові ресурси у потрібному напрямі, надасть можливість активніше впливати на цінові відносини в технологічному ланцюзі з виробництва кінцевого продукту.

Основним стримуючим фактором створення крупних агропромислових об'єднань залишається відсутність необхідних для цього фінансових ресурсів. Більшість інвесторів (переважно підприємства переробної промисловості) готові створювати інтеграційні об'єднання із стабільними у виробничому та фінансовому відношенні господарствами. Керівники ж таких господарств не завжди готові до перерозподілу функцій управління в межах можливих інтеграційних структур.

З цієї точки зору найбільш перспективним було б створення інтеграційних об'єднань шляхом поглинання крупними інвесторами неспроможних сільськогосподарських організацій. Однак для такого перерозподілу майна на користь ефективніших власників необхідне

вкладення значних фінансових ресурсів на відновлення сільськогосподарського виробництва в господарствах-банкрутах.

За певних умов є підстави вважати життєздатними також великі диверсифіковані системи агробізнесу, до складу яких входять господарства з виробництва рослинницької і тваринницької продукції, переробні підприємства різного профілю, інфраструктурні підрозділи, торговельна мережа. Високоєфективними є і функціонуючі системи, в яких переробні підприємства інтегруються з приватними господарствами громадян на засадах обопільної економічної вигоди.

Викладені вище положення дозволяють стверджувати, що стабілізація сільськогосподарського виробництва, підвищення його ефективності тісно пов'язані з розвитком інтеграційних процесів на основі реалізації спільних інтересів товаровиробників, підприємств переробки, торгівлі. Отже агропромислова інтеграція є об'єктивно закономірним процесом, а її нові форми і механізми мають не лише етапну, але й стратегічну перспективу.

1. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США. – К.: Логос, 1996. 224с.

2. Слав'юк Р.А. Асоційовані форми аграрного бізнесу: особливості утворення, практика функціонування, перспективи регулювання: Монографія. – Луцьк: Ред.-вид. відд. “Вежа” Волин. держ. ун-ту ім.. Лесі Українки, 2000. – 321с.

3. Буряк П.Ю. Інтегровані підприємницькі структури: перспективи розвитку в Україні. – Львів: Логос, 2003. – 564с.